

(Данас, 29. новембар 2008)

Када се шефови 20 економски најразвијенијих држава у свету окупе у кратком року, као што су то учинили недавно у Вашингтону, постаје јасно колико је озбиљна актуелна глобална криза. Нису донели много одлука, осим што су се zaloжили за побољшање надгледања и регулацију финансијских токова.

Оно што је још важније јесте чињеница да су се обавезали да ће отпочети трајни процес у циљу реформи светског финансијског система. Несумњиво, сви који су сањали о другом Бретон Вудсу били су разочарани. Ипак, првобитни оквир Бретон Вудса није изграђен за дан; конференцији из 1944. претходиле су две и по године припремних преговора, што вероватно представља минимум потребан за доношење одлуке о тако важним питањима. Недавни самит Г-20 организован је без практично икаквог припремног рада.

Сада је потребно испунити три задатка. Прво, мора бити постављена потпора за међународни финансијски систем у циљу спречавања његовог рушења. Друго, када систем оживи, биће потребни нови прописи, будући да би у случају да ништа не буде измењено, то само изазвало нове кризе. Неће бити лако пронаћи ваљану комбинацију. У протеклих 25 година свет је доживљавао велике финансијске кризе сваких пет година, за које се стицао утисак да имају специфичан узрок. Трећи задатак јесте усредсређивање на активности реалне економије, окончање рецесије, поспешивање развоја, и, поврх свега, реформисање капиталистичког система да би постао мање зависан од финансија. Потребно је пружити подршку дугорочним инвестицијама, профиту који се не остварује у кратком року, као и продуктивном раду, а не само стицању капитала.

Први задатак се већ решава. Али, упркос чињеници да су Сједињене Државе и неке европске земље прешле дуг пут у правцу обнове кредитних капацитета банака, то

можда неће бити довољно. На крају крајева, уколико привреда поново забележи раст, банкама ће бити потребни задуженици, али рецесија је навела предузетнике да умање инвестиције. Други задатак остаје отворен. Неслагања о томе на који начин извршити поновну регулацију финансијских тржишта су дубока, што је последица небројених табуа и великих интереса што су стављени на коцку. Штавише, не може постојати свеобухватан споразум који не узима у обзир однос између финансија и реалне економије.

Суштински проблем приликом спровођења трећег задатка јесте прецизно утврђивање шта се догађа у реалној економији. Јасно је да су неке државе (Исланд и Мађарска) банкрот. Неке се напосто суочавају с ризичном финансијском ситуацијом (Данска, Шпанија и друге). Финансијска криза која их погађа јесте главни разлог за њихову слабост. Све ове проблеме је тешко решити будући да се таложе дуго времена. Сада је све очигледније да корени актуелне кризе сежу до фебруара 1871, када је амерички председник Ричард Никсон одлучио да раскине спону између долара и злата. До тог тренутка, завет Америке да одржи златни стандард био је основа за глобални фиксни курсни систем, што је представљало сржоквира из Бретон Вудса. Током двадесетседмогодишњег постојања, велики раст у међународној трговини, праћен ценама које се нису колебале, био је правило, а значајне финансијске кризе нису постојале.

Након тога, међународни финансијски систем доживео је велика колебања. Раздобље скока курса које је уследило након окончања златног стандарда захтевало је развој производа, што би могло да заштити међународну трговину од колебања цена. То је отворило пут за опције, продају и куповину на кредит, као и за деривативе свих врста. Ове иновације сматране су техничким успесима. Цене су стабилизоване, али је стално био изражен спор тренд раста. Тржиште за такве финансијске производе расло је током 30 година до тачке када су се указале велике шансе за непосредну добит, што је обезбедило снажан подстицај за учеснике на тржишту да се с њима све више и више поигравају. Током овог раздобља, ослабио је капитализам који је у периоду између 1945. и 1975. био уравнотежен и бележио успехе (дугорочни високи раст, ниска стопа незапослености, без финансијских криза). Путем пензионих, инвестиционих и арбитражних (хеџ) фондова, деоничари су постали добро организовани и уграбили су власт у фирмама развијених држава. Под њиховим притисцима, све више и више процеса извођено је уз помоћнајамних радника.

У пракси, плате више нису расле (несумњиво, просечна вредност зарада у САД стагнирала је у протеклих 25 година), а све већи удео радне снаге (тренутно готово 15 одсто) био је без сталне зараде. Као резултат тога, ослабила је куповна моћ становништва, нестабилна запосленост је расла, а стопа незапослености престала је да пада.

У таквим околностима, припадници више средње класе у развијеним државама све више су трагали за стицањем капитала, уместо побољшања животног стандарда путем продуктивног рада. То је поспешило неједнакост и водило ка успостављању власти недовољно регулисаног финансијског система над целокупном економијом. Данашња криза означава крај економског развоја подстицаног само помоћу кредита. Ипак, развезивање чвора у који је сувише слаби финансијски сектор уплео економију захтева време. Несумњиво, и даље не постоји консензус о томе шта је потребно учинити. Али, Г-20 је отворио пут за дискусију о овим суштинским питањима. Данашња рецесија биће дуготрајна, али ће приморати све да размисле о њеним главним узроцима.

Аутор је бивши француски премијер и лидер Социјалистичке партије, и актуелни је члан Европског парламента

Copyright: Project Syndicate

Данас има ексклузивно право објављивања у Србији